

РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Узагальнено ресурсне забезпечення формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови у Великій Британії. Виявлено, що ресурсне забезпечення передбачає врахування двох складників: внутрішнього та зовнішнього. Внутрішній ресурс передбачає наявність у майбутніх учителів прихованих резервів, здібностей, талантів, фізичних та інтелектуальних можливостей, які відображають спрямованість особистості, її досвід, рівень свідомості, інтелектуального, емоційно-вольового розвитку, готовність до діяльності, спілкування, прагнення до вдосконалення в процесі професійної підготовки та впродовж життя.

Внутрішні ресурси є джерелом індивідуального розвитку особистості, що базуються на особистісному потенціалі як комплексу духовних властивостей, який дає людині можливість ухвалювати рішення та регулювати свою поведінку, враховуючи її оцінюючи ситуацію. Для формування самоосвітньої компетентності студентів закладів вищої педагогічної освіти Великої Британії необхідно спрямовувати їх на розвиток свого внутрішнього потенціалу, оскільки це важливо для досягнення освітніх цілей в оволодінні англійської мовою.

Самоосвітній компетентності майбутніх учителів англійської мови в процесі базової педагогічної освіти Великої Британії сприяють зовнішні ресурси, а саме освітні технології. Серед них у статті виокремлено технології електронного навчання (Інтернет, електронна пошта, комп'ютерні відеоконференції, візуальні лекції, електронна бібліотека, банки аудіо-, відеозаписів занять, лекцій, відкритих уроків тощо), технології мобільного навчання, коучингові технології, технології змішаного навчання.

З'ясовано, що ефективність формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови в процесі базової педагогічної освіти у Великій Британії забезпечується врахуванням і логічним використанням як внутрішніх, так і зовнішніх ресурсів, які сприяють підвищенню внутрішніх освітніх можливостей (знань, навичок) особистості та ефективному використанню в освітньому просторі виявлених інноваційних технологій.

Ключові слова: учитель, підготовка, базова, самоосвітня компетентність, Велика Британія, англійська мова, ресурс.

В умовах сучасного інформаційного суспільства підготовка вчителів англійської мови набула ознак неформальності, дистанційності та самостійності, що вимагає активної позиції, свідомого ставлення до свого становлення як професіонала кожного здобувача вищої педагогічної освіти. Потребу самовдосконалення та саморозвитку може задовольнити особистість, здатна до самоосвіти та самоуправління власною навчальною діяльністю. Самоосвітня компетентність стала сьогодні невід'ємним складником фахової (професійної) компетентності майбутнього вчителя англійської мови. Її формування зумовлює розроблення та впровадження в освітній процес нових підходів, технологій, моделей і методик у взаємодії суб'єктів освітнього процесу (викладачів і студентів, студентів між собою), спрямованих на формування в майбутніх учителях здатності саморозвиватися, самостійно реалізовувати власний освітній потенціал, приймати рішення та досягати поставлених цілей.

Із погляду педагогіки питання самоосвіти завжди викликали інтерес у дослідників, зокрема Л. Білоусової, О. Кисельової, Л. Коростіль, І. Преображенської та ін. Підвищенням рівня самоосвіти у студентів займалися О. Громова, Л. Журавська, В. Лозовий, М. Петрова, А. Ратушинська та ін. З упровадженням в освітній простір компетентнісного підходу дослідниками активно вивчається питання самоосвітньої компетентності здобувачів освіти як інтегративної особистісної властивості, умови успішного навчання не лише в закладах освіти, а й упродовж життя (Н. Воропай, Н. Горук); як критерій якості особистості, невід'ємний і природний складник її існування, показник сформованості ключових компетентностей людини (Л. Коростіль, І. Хворостенко).

Викликає інтерес формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів-філологів у Великій Британії як прогресивній освітянській країні. Соціально-економічні чинники розвитку педагогічної освіти держави (підвищення престижу педагогічної професії, соціальна зацікавленість педагогічною працею і педагогічною освітою, потреба в заочній і дистанційній формах навчання, розвиток інформаційних технологій тощо) сприяли виникненню потреби не лише в засвоєнні майбутніми вчителями англійської мови, а й у формуванні в них самоосвітньої компетентності.

З огляду на створені умови, виникла необхідність забезпечення ресурсного потенціалу формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови в процесі базової підготовки у закладах вищої педагогічної освіти Великої Британії.

Незважаючи на актуальність та широту дослідження самоосвітньої компетентності, її формування у учителів англійської мови залишається малодослідженим.

Мета статті – виявлення та узагальнення ресурсного забезпечення формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів у Великій Британії.

Сьогодні звернення до ресурсів стає актуальним у дослідженнях науковців різних сфер (гуманітарних, природничих, технічних) і набуває статусу міждисциплінарної взаємодії. Це пов'язано з тим, що ресурсний

підхід дає можливість урахувати вимоги як зовнішнього середовища, так і внутрішні можливості особистості підвищувати ефективність усіх сфер своєї діяльності.

У науково-педагогічній літературі виокремлюють два види ресурсів: внутрішні та зовнішні. Внутрішній ресурс – це найчастіше внутрішній, прихований резерв здібностей і талантів людини. До *внутрішніх* ресурсів належать можливості, резерви, сутнісні сили, які відображають спрямованість особистості, її здібності, досвід, рівень свідомості, інтелектуального, емоційно-вольового розвитку, готовність до діяльності, спілкування, прагнення до вдосконалення, стан здоров'я, які є основним джерелом розвитку самоосвітньої компетентності.

Внутрішні ресурси зумовлюють унікальність людини, вони є джерелом її розвитку, персоналізації, індивідуального надбання особистості, зумовлюючи її унікальність і джерело індивідуального розвитку. Тому поряд із поняттям «ресурс» часто вживається поняття «потенціал».

Особистісний потенціал – це узагальнена системна характеристика індивідуальних особливостей особистості, її здатності виходити зі стійких внутрішніх критеріїв, орієнтирів у своїй життєдіяльності й зберігати стабільність діяльності та смислових орієнтацій у різних умовах. Інакше кажучи, особистісний потенціал – це комплекс духовних властивостей, який дає людині можливість ухвалювати рішення та регулювати свою поведінку, враховуючи й оцінюючи ситуацію виходячи, насамперед, зі своїх внутрішніх уявлень і критеріїв.

Для формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови варто пам'ятати, що у кожної людини внутрішній потенціал різний, як й індивідуальність кожної людини – неповторна та своєрідна. Для саморозвитку та самовдосконалення навичок англійської мови студентів необхідно спрямовувати на розвиток свого внутрішнього потенціалу, оскільки це важливо для досягнення освітніх цілей.

Звичайно, неможливо сказати, що потенціал кожного студента безмежний – він обмежується розумовими можливостями, які у вигляді знань і навичок можна розширювати. Розвиваючи свої можливості й таланти, студент розвиває і свій творчий потенціал, який важливий у професійній діяльності вчителя.

Серед внутрішніх ресурсів дослідники виокремлюють також створення соціально-психологічного клімату колективу; сприяння його згуртованості, демократичний стиль спілкування; організаційні умови, які передбачають чіткість управління, послідовність вимог до людей; матеріально-технічне забезпечення, що включає розмір і регулярність виплати заробітної платні, матеріальне стимулювання, оснащення робочих місць тощо [4, с. 167].

Зовнішні ресурси – це умови та засоби, що сприяють особистісному розвитку людини та її діяльності, зокрема заходи стосовно надання людині можливості проявити свої досягнення; заходи стимулювання соціальної та професійної активності, морального заохочення за успіхи та досягнення; умови забезпечення людини інформацією, доступ в інформаційний простір, а також процеси обміну інформацією, досвідом, ціннісними орієнтаціями.

Самоосвітній компетентності майбутніх учителів англійської мови в процесі базової педагогічної освіти Великобританії сприяють такі ресурси, як освітні технології. Варто наголосити, що сам термін “технологія” у Великій Британії вживається відповідно до нових інформаційних технологій і технологій дистанційного навчання, що являють собою основу організації навчального процесу в закладах освіти й мають практичне використання під час очного навчання. Технології позначаються як *teaching and learning technologies* (освітні технології), *online learning technologies* (мережеві освітні технології) і навіть *interactive teaching strategies* (стратегії інтерактивного викладання).

Передусім поступовому розвитку самоосвітньої компетентності сприяло використання технічних засобів навчання. Набула визнання ідея необхідності розроблення й дотримання узгоджених послідовних навчальних програм із лінгвістичної освіти, що зумовило залучення кваліфікованих досвідчених тьюторів до підготовки майбутніх учителів [8, с. 32].

Одними з найрозповсюдженіших ресурсів забезпечення формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови є технології електронного навчання. Серед них ефективними та загально-вживаними є мультимедійні засоби інформації та Інтернет. Інтернет як швидкісний засіб розповсюдження будь-якої інформації дає змогу розповсюджувати та передавати інформацію на розташовані на далекій відстані комп'ютери із центральної точки, відкриваючи захоплюючі можливості для навчального процесу, ресурсних центрів, студентів [7].

Ефективним під час формування самоосвітньої компетентності є використання електронної пошти, яка заохочує неформальне спілкування у письмовому вигляді, яке за структурою нагадує усне мовлення. Вона є цінним допоміжним засобом підготовки до реального усного спілкування [6]. Електронна пошта дає змогу студентам і тьюторам обмінюватися думками, поглядами, інформацією тощо за допомогою окремого листа, пошти. За умов наявності комп'ютера та телефону стало можливим робити це у зручному для студента місці.

Ефективними під час формування самоосвітньої компетенції є комп'ютерні відеоконференції, які сприяють обговоренню чітко визначених питань і за допомогою координатора конференції – спільному рішенню, обміну думками і поглядами на навчання та вивчення англійської мови, спрямуванню навчального процесу на досягнення визначених освітніх цілей.

Окрім відомих нетрадиційних лекцій (лекцій-дискусій, лекцій-диспутів і лекцій-семінарів), які сприяють активному залученню студентів у навчальний процес і ранньому формуванню їхніх самоосвітньої та фахових компетентностей, у Великій Британії активно використовуються *візуальні лекції*. Вони передбачають

демонстрацію аудіо- та відеоматеріалів, актуальних для сучасної британської школи, з лекторськими коментарями, подальшим спільним обговоренням, аналізом та оцінкою представлених зразків і ситуацій.

Основним ресурсом для самостійної роботи, крім додаткових занять із викладачем, у Великій Британії є бібліотека, де студенти поповнюють знання з оригінальних джерел. Активно використовуються вибіркові модулі, матеріали для самоперевірки здобутих знань та самооцінювання тощо. Крім того, до засобів формування самоосвітньої компетентності належать підручники, робочі зошити, дидактичний матеріал, відео-записи та аудіозаписи лекцій, відкритих уроків, програмне забезпечення, розклад освітніх телепрограм і радіопередач на національних мережах, за допомогою яких демонструється зміст освіти, здійснюється контроль і управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів.

Інтенсивне впровадження новітніх інформаційних технологій під час вивчення англійської мови сприяє формуванню самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови та її ефективному засвоєнню. Швидкий темп сучасного життя та інформатизація суспільства зумовлюють безпосереднє використання мобільних телефонів, планшетів та інших пристроїв як на заняттях із вивчення мови, так і з метою формування самоосвітньої компетентності студентів, тому одним із пріоритетних напрямів в освіті стали технології мобільного навчання, що забезпечують динамічність та ефективність освітнього процесу.

За невеличкий проміжок часу мобільні пристрої стали невід'ємним навчальним інструментом, величезний потенціал якого успішно реалізується як у навчальному середовищі (class learning), так і поза ним (out-of-class learning). У загальному тлумаченні поняття “мобільне навчання” (m-learning) – одна з форм навчального процесу, що спирається на використання різних мобільних засобів, серед них такі: мобільні телефони, смартфони, планшетні ПК, портативні аудіопристрої тощо.

Зокрема, британські науковці А. Куклушка-Холм та Л. Шілд (Agnes Kukulska-Hulme, Lesley Shield) інтерпретують мобільне навчання як формальне або неформальне навчання, опосередковане через портативні пристрої і потенційно доступне будь-де та будь-коли [5]. Британський лінгводидакт М. Шарпл (Mike Sharpie) зазначає, що мобільне навчання – це складний процес, який представлений мобільністю у фізичному просторі, мобільністю технологій, мобільністю у концептуальному просторі, мобільністю у соціальному просторі та ін. [9, с. 244]. Серед найважливіших характеристик мобільного навчання виокремлюються гнучкість і доступність, автономність, індивідуальний підхід, різноплановість освітнього процесу [3, с. 18].

Варто наголосити про різницю між мобільним та електронним навчанням (e-learning). Електронне навчання на відміну від мобільного передбачає обов'язкову наявність класу, комп'ютерної лабораторії або місця для комп'ютера з можливістю виходу в мережу Інтернет для проведення заняття та оцінювання студентів. Зокрема, технології комп'ютерного навчання для вивчення англійської мови (computer assisted language learning) безпосередньо пов'язані з електронним навчанням. На противагу портативність мобільних засобів навчання дає змогу студентам виконувати завдання в будь-якому місці (вдома, під час подорожі, у кав'ярні тощо), що є дуже ефективним у формуванні самоосвітньої компетентності. До того ж мобільне навчання сприяє постійній підтримці зв'язку студента з викладачем і є необмеженим у часі.

Формуванню самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови сприяють також коучингові технології. Традиційними методами коучингу, які доцільно застосовувати на різних стадіях навчального процесу, є вправи на розвиток умінь постановки цілей і стратегічного планування, такі як GROW (аббревіатура від англійських слів goal (ціль), reality (реальність), option (варіант), will (воля)), SMART (аббревіатура слів specified (конкретний), measurable (вимірюваний), agreed (узгоджений), realistic (реалістичний), timed (обмежений у часі)) або SMAC (аббревіатура слів specified (конкретний), measurable (вимірюваний), achievable (досяжний), challenging (стимулюючий); вправи “мозковий штурм”, “колесо життя”, “асоціації” і “тайм-менеджмент”; ведення щоденників, симуляції, візуалізації, шкалування на визначення своїх умінь, мотивів, обмежень тощо. Зміст перелічених методів базується на триступеневій схемі: мета – дія – результат. Вони навчають студентів ставити перед собою завдання і виконувати його. Зокрема, методика SMART тренує вміння ставити чіткі, конкретні, обмежені в часі реалістичні цілі, досягнення яких матиме суттєвий вплив на особисте або професійне життя; цей вплив вимірюється певними конкретними категоріями та узгоджуються з життєвими планами і теперішньою ситуацією студента [2, с. 102].

Слід звернути увагу на те, що активне використання сучасних інформаційних технологій у британських закладах вищої освіти й освітніх організаціях сприяло розвитку *технології змішаного навчання* (blended learning). Вона є поєднанням очного, дистанційного та Інтернет-навчання за допомогою внутрішньоінституційного віртуального освітнього середовища (virtual learning environment), створеного на одній із платформ для організації електронного навчання (Blackbird, Moodle, WOLF, PepplePad тощо).

Висновки. Отже, формування самоосвітньої компетентності майбутніх учителів англійської мови в процесі базової підготовки у Великій Британії передбачає використання внутрішніх і зовнішніх ресурсів як урахування внутрішніх можливостей особистості підвищувати ефективність усіх сфер своєї діяльності та впливу зовнішнього освітнього середовища на розвиток її професійної компетентності.

Використана література:

1. Башкір О. І. Інформатизація як вимога розвитку освіти КНР. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2020. Вип. 72.

2. Горук Н. Коучинг як ефективна технологія формування самоосвітньої компетентності студентів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2015. Вип. 11(1). С. 99–104.
3. Кримова А. В. Використання мобільних пристроїв на заняттях англійської мови з метою формування навичок аудіювання : бакалаврська робота. Суми, 2008. 42 с.
4. Лозова В. М., Микитюк С. О. Ресурсний підхід. *Наукові підходи до педагогічних досліджень*. Харків : Апостроф, 2012. С. 166–188.
5. Kukulska-Hulme A., Shield L. An overview of mobile assisted language learning: From content delivery to supported collaboration and interaction. 2008. URL : <http://hstrik.mhosting.nl/wordpress/wpcontent/uploads/2013/03/Kukulska-Hulme-Shield-ReCALL-2008.pdf>.
6. Chun D. M. Using Computer Networking to Facilitate the Acquisition of Interactive Competence. *System*. 1993. Vol. 22. № 3. P. 28–34.
7. Hagen S. User Preferences in Open and Distance Learning. *ReCALL*. 1995. Vol. 7. № 1. P. 73–77.
8. Healy F. Foreign Language Teaching in the Universities. Manchester : Manchester UP, 1967. 64 p.
9. Sharpies M., Amedillo-Sanchez I., Milrad M. Mobile Learning: Small devices, big issues. *Technology enhanced learning: principles and products* / ed. by N. Balacheff et al. Germany : Springer, 2009. P. 233.

References:

1. Bashkir, O.I. (2020). Informatyzatsiia yak vymoha rozvytku osvity KNR [Informatization as a requirement for education development in the People's Republic of China]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova [Scientific journal of M. P. Dragomanov National Pedagogical University]*. Seriiia 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy. Vyp. 72.
2. Horuk, N. (2015). Kouchynh yak efektyvna tekhnolohiia formuvannia samoosvitnoi kompetentnosti studentiv [Coaching as an effective technology to form students' self-educational competence]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia [Problems of Modern Teacher Training]*. Vyp. 11(1), 99-104.
3. Krymova, A.V. (2008). Vykorystannia mobilnykh prystroiv na zaniattiakh anhliskoi movy z metoiu formuvannia navychok audiiuvannia [Use of mobile devices in the English language classes aimed at formation of listening skills]: bakalavraska robota. Sumy.
4. Lozova, V.M., Mykytiuk, S.O. (2012) Resursnyi pidkhid [Resource approach]. *Naukovi pidkhody do pedahohichnykh doslidzhen [Scientific approaches to pedagogical researches]*. Kharkiv : Vyd-vo: Virovets A.A., «Apostrof». 166-188.
5. Kukulska-Hulme A., & Shield, L. (2008). An overview of mobile assisted language learning: From content delivery to supported collaboration and interaction. Retrieved from: <http://hstrik.mhosting.nl/wordpress/wpcontent/uploads/2013/03/Kukulska-Hulme-Shield-ReCALL-2008.pdf>. (13.02.2020)
6. Chun, D.M. (1993). Using Computer Networking to Facilitate the Acquisition of Interactive Competence. *System*. Vol. 22, 3, 28-34
7. Hagen, S. (1995). User Preferences in Open and Distance Learning. *ReCALL*. Vol. 7, 1, 73–77.
8. Healy, F. (1967). Foreign Language Teaching in the Universities. Manchester: Manchester UP.
9. Sharpies, M., Amedillo-Sanchez, I., Milrad, M. (2009). Mobile Learning: Small devices, big issues. *Technology enhanced learning: Principles and products*. / [ed. by N. Balacheff, S. Ludvigsen, T. de Jong, A. Lazonder, S. Barnes, & L. Montandon]. Dordrecht, Germany: Springer.

Perevozniuk V. V. Recourse support for the formation of self-educational competence of future English language teachers

The article deals with the generalization of the resource support for the formation of self-educational competence of future English language teachers in Great Britain. It is found out that the resource support involves taking into consideration two factors – inner and outer. The inner resource presumes that future teachers possess some untapped reserves, abilities, talents, physical and intellectual capabilities, which reflect personality's inclinations, experience, the level of consciousness, intellectual, emotional volitional development, readiness for activity, communication, striving for lifelong improving in the process of professional training.

Inner recourses serve as a source for the individual personal development, which is based on the personal potential as a complex of spiritual features that enables people to make decisions and control their behavior taking into account and evaluating the situation. The formation of the self-educational competence of students in British higher pedagogical education institutions in calls requires their orientation to the development of their own inner potential since it is essential for mastering the English language.

Outer resources, namely educational technologies, contribute to self-educational competence of future English language teachers in the process of the basic pedagogical education in Great Britain. Among them we find e-learning technologies (Internet, e-mail, computer video conferences, visual lectures, e-library, banks of audio and video recordings of lessons, lectures, open lessons etc.), mobile learning technologies, coaching technologies, blended learning technologies.

It is found out that the effectiveness of the formation of the self-educational competence of future English language teachers in the process of basic pedagogical education in Great Britain is provided by taking into account and logical usage of both inner and outer resources that contribute to enhancement of personal inner educational abilities (knowledge, skills) as well as by effective application of the above-mentioned innovation technologies in the educational process.

Key words: teacher, training, basic, self-educational competence, Great Britain, English language, resource.